

А. М. Музалевська,
магістрантка

УДК 654.197-057.162

Вплив особистісних характеристик ведучого на перебіг телевізійного діалогу (на прикладі програми «Tkachenko.ua»)

У статті розглядається взаємозалежність між особистістю автора-ведучого та розгортанням телевізійного діалогу.

Ключові слова: ведучий, діалог, мовна діяльність, діалогічне мовлення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі діалогічне мовлення стає фундаментальною категорією розвитку вітчизняного телевізійного простору. Дедалі більше програм, що продукуються українськими медіавиробниками, фокусуються на феномені діалогу, який поступово втрачає статус суто жанрової форми, а стає своєрідною логічною формою творчого мислення, засобом інтенсифікації соціального прогресу.

Телебачення стало тим видом ЗМІ, який цілковито взяв на себе місію давати суспільству відповіді на актуальні питання. Один з наслідків цього – програми діалогічного характеру, гостями яких виступають відомі політики, соціальні та культурні діячі. У такій ситуації завдання журналістів – створювати такий продукт, обирати такі теми, які зацікавлять щонайширші аудиторії, різні за віком, інтересами та належністю до певного соціального прошарку.

У журналістикознавстві побутує думка про залежність темпу, спрямування діалогу від його призначення, теми, формату програми. Проте залежність проведення діалогу від особистості автора-ведучого на сьогодні ще ґрунтовно не досліджена. Саме цим зумовлена **актуальність** обраної теми, її перспективність у науковому та прикладному значеннях.

Мета дослідження полягає в розкритті особливостей діалогу на прикладі конкретних програм, аналізі впливу авторської особистості на його розвиток.

Об'єктом дослідження є телевізійні діалоги у програмі Tkachenko.ua на «1+1». **Предмет дослідження** – вплив особистісних характеристик автора на розвиток діалогу у вищезазначеній програмі.

Проблемою діалогу, вивченням його головних рис та особливостей втілення в різних видах ЗМІ цікавилися такі дослідники, як С. Белановський [1], С. Лукіна [2], З. Смєлкова [3] та ін. У науці представлені різні погляди на визначення цього поняття. Наприклад, у

«Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано такі тлумачення терміна «діалог»: 1) «розмова між двома або кількома особами»; 2) «переговори, бесіди в порядку взаємного зондажу» [4, 226].

Діалог на телеекрані В. Єгоров визначає як розмову, бесіду, мовне спілкування між двома та більше особами. Науковець вважає, що діалог – це передача, в якій думку автора розгорнуто як співбесіду або суперечку двох чи більше осіб. В основі діалогу – традиції інтелектуального усного спілкування, бесіди знайомих, друзів, рідних [5].

Своєю чергою дослідник О. Князєв зазначає: «Діалогічна мова – (грец. dialogos – бесіда, розмова двох) – форма (тип) мови, що складається з обміну висловлюваннями-репліками. Для діалогічної мови характерні змістовний і конструктивний зв'язок реплік: запитання – відповідь – додавання (пояснення, уточнення) – згода (заперечення) і т. д. Діалогічна мова первинна, це природна форма мовного спілкування, генетично вона походить з усно-розмовної сфери. У ситуації ЗМІ діалогічна мова найбільше поширюється на такий жанр, як інтерв'ю. При цьому важливу роль відіграє авторський коментар» [5].

Мовна діяльність – складник будь-якої сфери діяльності людини, але очевидно є відмінність її функцій та соціальної значущості в кожному конкретному випадку. Підвищений рівень мовної відповідальності – визначальна риса професій типу «людина-людина».

У фаховому спілкуванні журналіст частіше виступає як адресант, він – комунікативний лідер. Тим-то вміння прочитувати мовну ситуацію, розуміти співрозмовника для нього не менш важливе, ніж вільне володіння предметом розмови. Уміння коригувати діалог слід розглядати як сутнісну особливість професії журналіста.

На думку дослідника С. Белановського, риси професійного інтерв'юера (у нашому випадку його роль виконує ведучий) складаються з:

- 1) індивідуальних здібностей;
- 2) володіння методикою;
- 3) підготовки в тій предметній сфері, яка досліджується із застосуванням глибоких інтерв'ю [1].

Названі групи рис перебувають у певній залежності, взаємно доповнюючи та підсилюючи одна одну.

Відповідно до теми нашої роботи особливу увагу слід приділити саме індивідуальним здібностям ведучого. Йдеться про сукупність рис (вроджених чи набутих), властивих людині незалежно від її професійних навичок.

Цікаво, що є люди, практично нездатні стати гарними інтерв'юерами. Навчання методики їм допомагає мало, оскільки вони, незва-

жаючи на отримані теоретичні знання, на практиці все одно реалізують притаманний їм стиль. Водночас є люди, котрі мають великі здібності до ведення діалогу, оскільки їхній природний стиль спілкування виявляється близьким до напрацьованих поколіннями соціологів методичних принципів [1].

Ситуація спілкування передбачає наявність щонайбільше двох комунікантів та переважне використання діалогічних форм мовлення, під час якого учасники по черзі говорять і слухають. Найбільш начіно контакт журналіста з співрозмовником проявляється в жанрі інтерв'ю. Інтерв'ю – це не лише запитання й відповіді. «Без драматургії, напруженого діалогу справжнє інтерв'ю неможливе» [7], адже воно передбачає діалогічне спілкування журналіста з респондентом у ситуації чергування запитань і відповідей.

Діалог – це обмін репліками між двома суб'єктами комунікації, у процесі якого кожне наступне висловлювання часто не може бути заздалегідь запланованим, оскільки залежить від попередньої репліки. Завдяки незапланованості розмова стає невимушеною, хоча слід зазначити, що така незапланованість є відносною, оскільки журналіст завжди, бодай поверхово, побіжно, але продумує послідовність запитань.

Слід пам'ятати, що завдання діалогу – в процесі дискусії, полеміки знайти правильне й оптимальне вирішення проблеми, зіставити різні погляди, ідеї, думки, підходи. І хоч би який характер мав діалог (між суспільно-політичними силами та владою, між громадянами й владою тощо), вирішальна роль у діалогічному процесі завжди належить ЗМІ, а отже, журналіст-комунікатор має бути абсолютно підготовлений до ведення конструктивного, плідного й цікавого для реципієнтів діалогу.

У посібнику «Риторичні основи журналістики» йдеться про такі найважливіші особистісні риси, якими мусить володіти журналіст (автор-ведучий), як ерудиція, компетентність, оперативність, принциповість, висока моральність, вміння мислити глибоко, літературні здібності, знання людської психології, вміння спілкуватися з людьми [3].

На основі цих та деяких інших характеристик спробуємо проаналізувати, яким чином особистісні риси ведучого впливають на перебіг діалогу.

«Ткаченко.ua» – це авторський проект, відверта розмова тет-а-тет, іноді – палка суперечка двох опонентів, у якій ведучий – не просто модератор дискусії, а її повноправний учасник. Під час програми Олександр Ткаченко спілкується з відомими політиками, громадськими діячами, яскравими представниками культури, шоу-бізнесу, науки та спорту.

Було проаналізовано кілька випусків програми щодо впливу особистості ведучого на розгортання діалогу: політичного спрямування (інтерв'ю з Миколою Азаровим), релігійного (у ролі співбесідника виступив Любомир Гузар), мистецького – з американським актором Марком Дакаскосом; з артистом Андрієм Данилком; актором та ведучим Іваном Ургантом.

В основу аналізу покладено риси, які повинен мати ведучий-учасник діалогу згідно з науковою концепцією дослідниці З. Смелкової. Компетентність та ерудованість ведучого програми не підлягає сумніву – Олександр Ткаченко ретельно готувався до кожного діалогу (незалежно від того, хто є героєм та яка тематична спрямованість випуску), що видно з питань, які він ставив гостям програми. Ерудованість ведучого проявляється у знанні англійської мови, що можна було простежити під час програми, гостем якої був Марк Дакаскос, – Олександр без допомоги перекладача ставив питання актору його рідною мовою. Варто зазначити, що глибину підготовки до ефіру часом відзначали й самі гості, зокрема М. Дакаскос був приємно здивований, почувши від ведучого певні маловідомі моменти власної біографії.

Цікаво, що місце зустрічі співбесідників змінюється – це студія на Хрещатику, домівки героїв програми, тренувальний майданчик тощо. Гості програми – абсолютно різні персонажі: політики, актори, церковні діячі, спортсмени, тобто люди, різні за віком та родом діяльності. Таким чином, майже кожний випуск програми містить певну новизну. Єдине, що залишається незмінним, – це образ ведучого. Незалежно від того, хто є гостем його програми, Олександр Ткаченко поводить стримано, час від часу дозволяє собі легку усмішку. Інколи складається враження, що ведучий не чує відповідей свого гостя і ставить йому запитання у чітко запланованому порядку.

Питання сталої поведінки та реакції ведучого у процесі спілкування з різними співбесідниками є дискусійним. Деякі дослідники зазначають, що це елементи іміджу, вимога формату програми. Та є й інші думки, зокрема З. Смелкова вважає, що обов'язок ведучого як учасника діалогу знаходити порозуміння з гостем, дати йому можливість почуватися вільно, розкуто і саме таким чином вивести його на відверту розмову. Олександр Ткаченко не завжди дотримується цієї вимоги.

Сутність діалогу визначається не лише поєднанням спілкування, взаємодії, контакту, обговорення, розмови, обміну думками, переговорів, а й сукупністю полеміки та дискусії, критики й самокритики, боротьби протилежних поглядів і думок, різних переконань.

Складається враження, що незалежно від запрошеного гостя та місця, де відбувається розмова діалог кожного разу має один характер – інформативний. Авторіві не завжди вдається вловити хвилю настрою гостя, як наслідок, не вдається налагодити повний контакт (наприклад, в інтерв'ю з Іваном Ургантом).

А проте під час бесіди Олександр завжди дбає про мовленнєву гармонію – діалогічне мовлення із заснованим на повазі до співбесідника «обопільним для його учасників позитивним емоційним і етичним перебігом і результатом» [8, 160], та часом забуває про діалогічну єдність – «об'єднання сусідніх реплік діалогу на логічній і/або психологічній основі (запитання і відповідь, пропозиція і реакція на неї, наказ і згода чи відмова його виконати)» [8, 160].

Таким чином, завжди важливо володіти засобами керування діалогом. При формулюванні запитань можна скористатися психологічними прийомами, оскільки правильно поставленим запитанням можна передбачити повну й цікаву відповідь. Окрім цього, корисно ставити додаткові запитання, які можуть уточнити й доповнити попередні відповіді, а інколи – підбадьорити чи спровокувати співрозмовника.

Отже, діалогічне мовлення сьогодні – невід'ємний складник усього телевізійного процесу, оскільки саме через міжособистісний контакт, відверте спілкування розвивається суспільство. Успіх будь-якого діалогу залежатиме від рівня професійності ведучого, його здатності до подолання психологічного бар'єра. Саме тому окрему увагу в дослідженні приділено ролі ведучого в розгортанні телевізійного діалогу, специфіці його роботи на кожному з етапів, манері поведінки в кадрі та взаємодії з гостем.

Дослідивши теоретичний і практичний аспекти діалогічності телебачення, ми з'ясували, що діалог – це обмін репліками між двома суб'єктами комунікації, під час якого кожне наступне висловлювання часто не може бути заздалегідь запланованим, оскільки залежить від попередньої репліки. Незапланованість розмови додає їй невимушеності, хоча цей експромт є доволі відносним, оскільки журналіст завжди, бодай поверхово, але продумує послідовність запитань.

На прикладі програми Tkachenko.ua ми встановили, що особистісні характеристики ведучого (ерудиція, вміння мислити глибоко, знання людської психології, вміння спілкуватися з людьми) значно впливають на розвиток діалогу. Таким чином, від уміння ведучого знайти підхід до гостя залежить атмосфера, в якій відбуватиметься подальше спілкування.

З'ясували, що діалог – це не просто мовленнєвий контакт, не тільки обмін думками двох людей, це – надзвичайно серйозний і відповідаль-

ний процес. Запорукою успішної діалогічної ситуації є толерантність, повага до партнерів по діалогу, визнання їхнього права на власне бачення проблеми.

1. *Белановский С.* Индивидуальное глубокое интервью [Електронний ресурс] // Evartist : [сайт]. – URL: <http://evartist.narod.ru/text2/48.htm>.
2. *Лукина М.* Технология интервью [Електронний ресурс] // Evartist. – URL: <http://evartist.narod.ru/text5/34.htm>.
3. *Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты* : учеб. пособ. [Електронний ресурс] // Evartist. – URL: <http://www.evartist.narod.ru/text3/84.htm>.
4. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : Перун, 2004. – 1440 с.
5. *Егоров В.* Терминологический словарь телевидения: основные понятия и комментарии [Електронний ресурс] // Evartist. – URL: <http://evartist.narod.ru/text2/09.htm>.
6. *Князев А.* Энциклопедический словарь СМИ [Електронний ресурс] // Evartist. – URL: <http://www.evartist.narod.ru/text16/069.htm>.
7. *Мельник Г.* Общение в журналистике: советы мастерства / Г. С. Мельник. – [2-е изд., перераб.]. – С.Пб. : Питер, 2006. – 235 с.
8. *Матвеева Т.* Риторический практикум журналиста : учеб. пособ. / Т. В. Матвеева. – М. : Флинта ; Наука, 2007. – 312 с.

Подано до редакції 23. 04. 2012 р.

Muzalevska A.

Impact of the author's individual characteristics on the course of television dialogue (the case of the program «Tkachenko.ua»).

The article considers the interdependence between the author's individual characteristics and deployment of a television dialogue.

Keywords: moderator, dialogue, dialogical speech, speech activity.

Музалевская А.

Влияние личностных характеристик ведущего на ход телевизионного диалога (на примере программы «Tkachenko.ua»).

В статье рассматривается взаимосвязь между личностью автора-ведущего и развертыванием телевизионного диалога.

Ключевые слова: ведущий, диалог, речевая деятельность, диалогическая речь.

